

Rozšířenost netomanie a kyberšikany mezi dětmi a mladistvými v okrese Brno – venkov

Výzkum je inspirován závislostí na internetu, protože počty jedinců trpících netomanií neustále narůstá a v následujících letech se to nejspíše bude jen zhoršovat. V současnosti jsou děti a mladiství nejvíce ovládnuti výpočetní technikou, která je pro ně obrovským problémem. Nehledě na to, že na ně na internetu číhá nepřehledné množství nebezpečí, mezi které spadá i kyberšikana.

Již v mé bakalářské práci jsem se zabývala problematikou netomanie a patologického hráčství. Výsledky výzkumného šetření mě motivovaly k tomu, se jím zabývat i nadále a více jej rozšířit. Neustále se rojí informace o dětech či mladistvých, které se buď pokusily, nebo spáchaly sebevraždu z důvodu šikany. Záměrem výzkumu je zjistit, jak je tomu v okrese Brno – venkov a o případných zjištěních, která by byla přínosná nejen pro jedince ohroženého šikanou či kyberšikanou, ale také pro pedagogy jako alarmující problém, který je nutné řešit, informovat daná školská zařízení.

Výzkumné šetření tvoří kvantitativní výzkum, který bude proveden formou dotazníku. Výběr spočívá nejen v jeho široké aplikovatelnosti, ale také v možnosti ze strany respondentů anonymně zodpovědět otázky týkající se problematiky netomanie a kyberšikany. „*Síla kvantitativního šetření jako výzkumné strategie spočívá v jeho široké aplikovatelnosti a pružnosti.*“ (Punch, K. F., 2008, s. 15)

Hlavní cíl výzkumu spočívá v získání informací o zkušenostech dětí a mladistvých v okrese Brno – venkov s kyberšikanou. Dále budou zjišťovány podrobnější informace směřující k zjištění:

- kdo se nejčastěji stává obětí kyberšikany,
- s jakými formami kyberšikany se jedinci setkávají,
- jakou roli hraje temperament při času tráveném na internetu,
- jaké osobní informace jsou respondenti schopni zveřejnit na sociálních sítích.

Na základě cílů výzkumu byly stanoveny hypotézy:

- Respondenti – samotáři – tráví na internetu více času než ti, kteří mají velký okruh přátel.
- U respondentů starších 16 let je netomanie častější než u respondentů mladších 15 let.

- Jedinci mající menší sebevědomí se stávají častěji obětí kyberšikany než ti, kteří se považují za sebevědomé.
- Kyberšikana je především provozována ze strany kamarádů či známých respondenta než cizími lidmi.
- Respondenti starší 16 let si sjednávají schůzky s lidmi, které poznali na internetu častěji než ti mladší 15 let.

Konceptualizace:

Internet je celosvětová počítačová síť. (Voráček, R., 1998)

Netomanie je koncept vyjadřující závislost na internetu. (Sekot, A., 2010)

Kyberšikanu definujeme jako zneužití informačních a komunikačních technologií, zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy. (Krejčí, V. [online], 2009)

Sebevědomím se rozumí povahový rys člověka, kterým si cení sebe sama a dává to i najevo svým jednáním.

Operacionalizace:

Hypotéza č. 1:

Respondenti – samotáři – tráví na internetu více času než ti, kteří mají velký okruh přátel.

Proměnné: respondenti samotáři – více času na internetu

Indikátory: počet přátel, sociální vztahy (kontakt s okolím), introvert/extrovert, rodinný stav

Hypotéza č. 2:

U respondentů starších 15 let je netomanie častější než u respondentů mladších 14 let.

Proměnné: starší 15 let – netomanie

Indikátory: čas trávený na internetu, důležitost PC internetu v životě

Hypotéza č. 3:

Jedinci mající menší sebevědomí se stávají častěji obětí kyberšikany než ti, kteří se považují za sebevědomé.

Proměnné: míra sebevědomí – oběť kyberšikany

Indikátory: sociální vztahy (kontakt s okolím), introvert/extrovert, asertivita, vzdělání, dovednosti a znalosti

Hypotéza č. 4:

Kyberšikana je především provozována ze strany kamarádů či známých respondenta než cizími lidmi.

Proměnné: kyberšikana – kamarádi či známí

Indikátory: sociální vztahy (kontakt s okolím), počet přátel

Hypotéza č. 5:

Respondenti starší 15 let si sjednávají schůzky s lidmi, které poznali na internetu častěji než ti mladší 14 let.

Proměnné: starší 15 let – schůzky s lidmi z internetu

Indikátory: sociální vztahy, asertivita, zpřístupnění informací

V průzkumu bude aplikována metoda kvantitativního výzkumu prostřednictvím dotazování s užitím dotazníku, na který budou respondenti odpovídat anonymně. Vzhledem k nepřítomnosti autora dotazníku v okamžicích, kdy budou dotazníky respondenty vyplňovány, budou pověřené osoby (pedagogové) ve všech školských zařízeních informovány a instruovány o způsobu zadání dotazníku. Veškerá data budou sbírána v měsíci listopad a prosinec 2013. Vzhledem k metodě kvantitativního výzkumu budou použity dotazníky s uzavřenými otázkami, na které dotazování budou odpovídat formou výběru jedné možné odpovědi ze dvou až pěti nabízených možností. V některých otázkách budou mít respondenti možnost otevřené odpovědi, kterou budou muset jednoduše formulovat. Dotazník je prvkem návrhu výzkumného šetření a jeho úplné znění je k nahlédnutí níže. V průběhu ledna 2013 bude proveden předvýzkum, který poslouží ke zjištění případných nedostatků či chyb v dotazníku a k možným opravám a lepší srozumitelnosti respondentům.

Výzkumnou jednotkou budou jedinci ve věku 8 – 19 let. Tato věková skupina byla zvolena proto, že se jedná o dostatečně velký populační segment, kterého se daná problematika týká nejčastěji.

Kvůli objektivnosti výzkumu budou vybrána vždy svým způsobem odlišná školská zařízení z okresu Brno-venkov. Dotazníky budou administrovány celkem ve 4 základních (dvakrát I. stupeň ZŠ a dvakrát II. stupeň ZŠ) a 2 středních školách:

- Základní škola Neslovice, Hlavní 71;
- Základní škola Nová Ves, Nová Ves 18;
- Základní škola T. G. Masaryka, Na Brněnce 1, Ivančice;
- Základní škola Oslavany, Hlavní 43;

- Gymnázium Jana Blahoslava, Ivančice, Lány 2;
- SOŠ a SOU dopravní a mechanizační, Krumlovská 343/25, Ivančice.

Výběr škol je záměrný, jelikož jedním ze záměrů výzkumné části je i porovnání výsledků mezi dvěma typy škol.

Předpokládá se, že návratnost dotazníků bude alespoň 60% a to především díky osobnímu kontaktu s učiteli, kteří v rámci výzkumu „poslouží“ jako prostředníci ve sběru dat. Nasbíraná data budou posléze elektronicky zaznamenána a upravena softwarem EpiInfo v. 6.04en s využitím chí-kvadrát (χ^2) testu a jeho modifikace dle Tatese a Fishera, který poslouží pro statistickou úpravu tabulek, na základě kterých budou vytvořeny grafy.

V průběhu výzkumného šetření se mohou vyskytnout různé problémy, které se objeví téměř při každém výzkumu. Z praktického hlediska se bude s největší pravděpodobností jednat o návratnost dotazníků a s nimi spojená důvěryhodnost získaných dat (informací). Je dosti možné, že respondenti budou mít tendence v otázku zjišťující negativní činnost měnit své vlastní výpovědi z důvodu jejich vlastního úsudku či pocitu, že odpověď, kterou by jinak označili, by byla v rozporu s mravním či právním kodexem. V rámci dotazníkového šetření je také možné, že respondenti nebudou ochotni dotazníky vyplnit - bude z jejich strany „nedobrovolné“ příp. je v průběhu vyplňování dotazníku přestane činnost „bavit“ a zaznamenají odpovědi bezmyšlenkovitě, čímž může dojít ke zkreslení výsledných dat. Předejít se tomu snad dá dle mého názoru především sestavením zajímavého a ne příliš časově náročného dotazníku, který bude nejen poutavý, ale především zaručí respondentům anonymitu, která je v oblastech kyberšikany a závislosti velmi citlivým a důležitým tématem.

Ukázka z připravovaného sběru dat – dotazník:

DOTAZNÍK – netomanie a kyberšikana

Milí žáci (studenti), jsem studentkou Pedagogické fakulty MU, a chtěla bych Vás požádat o pomoc při zpracování mé diplomové práce, jejímž cílem je zjištění zkušeností žáků (studentů) s kyberšikanou, komunikací s neznámými lidmi, které je kontaktují v průběhu jejich připojení na internet a případného osobního setkání s nimi.

Dotazník je zcela **anonymní**, proto jej nepodepisujte a nezabere Vám více jak 15 minut Vašeho času. Veškerá získaná data poslouží jako podklad výzkumného šetření.

Vyplňte dotazník co nejpřesněji. Otázky čtete pozorně, a pokud není pod otázkou napsáno jinak, zaškrtněte jen jednu správnou odpověď. Snažte se zodpovědět otázky upřímně a zodpovědně. Děkuji.

1. Jakého si pohlaví?

- dívka
- chlapec

2. Kolik je Ti let (tvůj věk při posledních narozeninách)?

- 7 - 10
- 11 - 15
- 16 let a více

3. Máte doma počítač?

- ano
- ne

4. Máš možnost přístupu na internet?

- ano, jen doma
- ano, jen ve škole
- ano, doma i ve škole
- ano, jinde, uveď: _____
- ne

5. Jaký čas trávíš na internetu během jednoho dne?

- maximálně 1 hodinu
- 2 – 3 hodiny
- více než 3 hodiny
- vůbec na internet nechodím

6. Myslíš si, že je internet nebezpečný?

- velmi nebezpečný
- nebezpečný
- mírně nebezpečný
- není nebezpečný

7. Setkal/a ses někdy s pojmem „sociální síť“?

(Sociální síť se myslí např. Facebook, ICQ, Libimseti.cz, Lide.cz, Skype apod.)

- ano (pokračuj k otázce č. 8)
- ne (jdi na otázku č. 11)

8. Máš vytvořený profil na některé ze sociálních sítí?

- ano (pokračuj k otázce č. 9)
- ne (jdi na otázku č. 10)

9. Na jakých sociálních sítích máš vytvořený profil?

(Možnost zaškrtnutí více správných odpovědí.)

- Facebook.com
- ICQ
- Libimseti.cz
- Lide.cz
- Skype
- jiná, uveď: _____

10. Proč jsem si nevytvořil/a profil na sociální síti:

- neumím pracovat s internetem.
- nechodím na internet (pokud ano, tak velmi málo).
- nevím, jak se profil vytváří.
- vytvoření profilu je pro mě ztráta času (proč vysedávat na internetu...).
- nechci, aby o mně cizí lidé věděli osobní věci.

jiné, uveď: _____

11. Svěřujete své problémy na internetu lidem, které neznáte?

ano

ne

někdy, občas

12. Setkal/a ses už někdy s pojmem kyberšikana?

ano (jdi na otázku číslo 13)

ne (pokračuj k otázce č. 14)

13. Kde ses s tímto pojmem setkal/a poprvé?

od rodičů

ve škole

na internetu

od kamaráda

jinde, uveď: _____

14. Kdo si myslíš, že je „agresorem“ při kyberšikaně?

15. Setkal/a ses někdy s výhružkami nebo zastrašováním?

ano

ne

16. Setkal/a ses někdy s urážením, zesměšňováním nebo ponižováním?

ano

ne

17. Setkal/a ses někdy s vydíráním?

ano

ne

18. Setkal/a ses někdy se zneužitím svého účtu nebo profilu na sociální síti?

ano

ne

19. Setkal/a ses někdy s publikováním ponižujících fotografií, videa či zvukového záznamu?

ano

ne

(Pokud si neodpověděl/a na otázky č. 15 – 19 alespoň jednou ANO, jdi na otázku č. 25).

20. S jakou formou kyberšikany ses setkal?

(Možnost zaškrtnutí více možností.)

nesetkal/a jsem se s ní zatím vůbec

prostřednictvím SMS

prostřednictvím sociálních sítí

prostřednictvím e-mailu

jiným způsobem

21. Svěřil/a ses s problémem kyberšikany někomu?

ano (pokračuj k otázce č. 22)

ne (jdi na otázku č. 23)

.
.
.

Na závěr bych Vám chtěla poděkovat za Váš čas a účast na tomto dotazníku.

Děkuji.

Literatura:

- HINDUJA, S. a PATCHIN, J. W. *Bullying beyond the schoolyard: preventing and responding to cyberbullying*. Thousand Oaks, Calif.: Corwin Press, c2009, xvi, 254 s. ISBN 9781412966887.
- KOWALSKI, R. M., LIMBER, S. a AGATSTON, P. W. *Cyber bullying: bullying in the digital age*. Malden, MA.: Blackwell, 2008, xvi, 218 s. ISBN 9781405159913.
- MATĚJKA, Z. *Rok 2000. Život s počítači*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1987, 244 s. ISBN.
- NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: [současné poznatky a perspektivy léčby]*. Praha: Portál, 2011, 170 s. ISBN 978-807-3672-676.
- NEŠPOR, K. a PERNICOVÁ, H. *Jak zůstat fit a předejít závislostem*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 112 s. ISBN 80-717-8299-8.
- PUNCH, K. *Základy kvantitativního šetření*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 150 s. ISBN 978-80-7367-381-9.
- ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Vyd. 1. Překlad Ondřej Vágner. Praha: Portál, 2011, 97 s. ISBN 978-807-3679-842.
- ŘÍHA, P. *Internet: A-Č výkladový slovník*. 1. vyd. Ostrava: MONTANEX, a.s., 1996, 110 s. ISBN 80-857-8075-5.
- SEKOT, A. *Úvod do sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 193 s. ISBN 978-802-1052-611.
- SHARIFF, S. a CHURCHILL, A. H. *Truths and myths of cyber-bullying: international perspectives on stakeholder responsibility and children's safety*. New York: Peter Lang, c2010, xvii, 301 s. ISBN 9781433104664.
- VAŠUTOVÁ, Maria. *Proměny šikany ve světě nových médií*. 1. vyd. Ostrava: Universitas Ostraviensis, Facultas Philosophica, 2010, 225 s. ISBN 9788073688585.
- VORÁČEK, L. *Slovník počítačových pojmů a zkratek*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1998, 183 s. ISBN 80-716-8590-9.
- WILLARD, Nancy E. *Cyberbullying and cyberthreats: responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress*. Champaign, Ill.: Research Press, c2007, v, 311 s. ISBN 9780878225378.
- ZVOLSKÝ, P. *Obecná psychiatrie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1997, 192 s. ISBN 80-718-4494-2.

Internetové zdroje:

Internet pro všechny [online]. [cit. 2012-12-19]. Dostupné z:

<<http://www.internetprovsechny.cz/socialni-sit-dobry-sluha-zly-pan/>>

KREJČÍ, V. *E-BEZPEČÍ* [online]. 2009 [cit. 2012-12-19]. Dostupné z: <[http://cms.e-](http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/)

[bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/](http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/)>

Národní centrum bezpečnějšího internetu [online]. 2011 [cit. 2012-12-19]. Dostupné z:

<<http://www.bezpecne-online.cz/>>

NEŠPOR, K. *Smích, relaxace, střízlivost* [online]. [cit. 2012-12-19]. Dostupné z:

<<http://www.drnespor.eu/index.html>>

Sociální síť: vše o sociálních sítích na internetu! [online]. [cit. 2012-12-19]. Dostupné z:

<<http://socialnisite.ic.cz/>>

Kromě drobností zmíněných v textu mám výhradu k tématu jako takovému – přece nemůžete předpokládat, že žák, jehož třeba spolužáci sedící v lavici za ním šikanují (na internetu nebo jinde) to napíše do dotazníku, který vyplňuje ve třídě a odevzdává učiteli. S velkou pravděpodobností pomocí výzkumu, jaký navrhujete, přijdete na to, že s kyberšikanou problém není žádný. Když už dotazník, tak bych zvažila jiné prostředí výzkumu a také jeho velmi pečlivou formulaci (jistě jde sestavit, aniž bychom použili slovo šikana a vzbudili tak pocit ohrožení). Ale myslím, že procenta, vzešlá z takto nereprezentativních dat, nám mnoho k problému neřeknou. Mnohem zajímavější by bylo vyhledat třeba pět případů kyberšikany a popsat je formou případových studií.